

משיבים את האמונה אל הלב כולנו מצטרפים ללימוד יומי באמונה

כדי להקיף

מסע שורשים מעמיק בספרי היסוד של גדולי הדורות

כדי לדעת

לימוד קבוע שיטתי ומגוון שבסופו תדע את עיקרי האמונה של עם ישראל

כדי להתחבר

לבורא עולם

מה המטרה? להקיף ספרי ראשונים ואחרונים העוסקים בנושאי אמונה ולבנות בתוכנו עולם אמוני עשיר ומסודר.

מתי מסיימים? המחזור הראשון יימשך עד לסוף שנת תשע"ה - שנת השמיטה.

כמה זמן לומדים? מספר דקות מדי יום.

איך לומדים? < מהבסיס: חומרי הלימוד יופצו בחוברות ובמייל.

< להבין: ביאורים להרחבה ולהעמקה.

< יחד: שיעורי אמונה בפריסה ארצית.

תוכנית השנה השנייה

תשרי-כסלו: הקדמות הרמב"ם

טבת-אדר א': מהר"ל

אדר ב'-ניסן: דרשות הר"ן

אייר-תמוז: הרב קוק

אב-חשוון תשע"ה: חובות הלבבות

בהמשך

משנת הרמב"ם (אגרות, פרקי יסוד

במשנה תורה), ספר העיקרים, אמונות

ודעות, מהר"ל, חסידות, הרב קוק

ועוד מספריהם של רבותינו הראשונים

והאחרונים

לצפייה בלימוד באינטרנט או לקבלת הלימוד במייל
היכנסו עכשיו לאתר ישיבה או מכון מאיר:

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

לעילוי נשמת

רב קהילה ומחנך

דואג לצרכי הפרט והציבור

אוהב ארץ ישראל

וזכה לעלות אליה בסוף ימיו

הרב **משה צבי** ב"ר **דוב בער** ז"ל

גלב"ע י"ב בחשוון תשמ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

מבוא למשנת הראי"ה

"מי שיש לו נשמה כללית
צריך לעסוק בדור שלנו במבואים,
בבירור מפתחות לכל עניין נשגב..."
(אורות הקודש ג', 'ראש דבר')

דמותו של הרב אברהם 'צחק הכהן קוק זצ"ל, רואה האורות הגדול, הייתה ועודנה מהדמויות המשפיעות ביותר שקמו לעם היהודי במאות השנים האחרונות. מי שהתגלה משחר ילדותו בקדושה ובגאונות תורנית היה מן הבודדים בגדולי ישראל שזכו להיות מוכתרים בשני כתרים - כתר ההלכה והפסיקה וכתר האמונה, ההגות והאגדה. שני כתרים אלה, שבשניהם הצטיין באופן מפליא, שמשו אותו בשליחותו בהיותו מנהיג לדור הצמא לתחייה לאומית-רוחנית.

דומה שממרומים נשלחה נשמתו המאירה של הרב אל דורנו, דור שבו חלו שינויים כבירים בעם ישראל: השיבה מגלות אלפיים לחיים לאומיים בארץ ישראל ולא רק קהילתיים-דתיים בלבד. הגוף הלאומי החל לקרום עור וגידים ומעתה עלה הצורך להפיח בגוף זה רוח חיים. נוסף לכך, התרבות הכללית התפתחה לכיוונים חדשים וסחפה רבים מהצעירים המשכילים - הכפירה, המהפכה הקומוניסטית והסוציאליסטית, הכנייה לחופש וחירות - הליברליזם, ועוד. כל אלה דרשו מענה ממקור הקודש ולא רק מההיבט המעשי-פוליטי. על כתפי הרב הוטלה משימה כבדה, עליה עמל בגבורת רוח וגוף: להתוות דרך לדורות התחייה.

דרכו של הרב מתבררת בעיקר על רקע שתי קבוצות מרכזיות בעולם היהודי, שהגיבו לתפוקות התקופה בדרכים שונות שהשפעתן ניכרת גם כיום: הקבוצה המכונה 'חרדית' התייחסה לתהליך המתחולל, לכל היותר, כניסיון לאדם המאמין ובכך המעיטה במשמעות התהליך ובחשיבותו. לעומתה, הקבוצה המכונה 'חילונית' נסחפה אחרי רוחות השינוי באופן מוחלט. אורח החיים המסורתי שנשדק בעקבות רוחות ההשכלה, הומר באידיאולוגיה הלאומית-ציונית, ובכך הלכה והתנתקה מאורח החיים הדתי שכלל קיום תורה ומצוות.

הקייטוב והניכור שנוצרו בין שני המחנות הביאו להתנגשות בלתי נמנעת שהביאה, ממילא, להתבצרות של כל מחנה בתוך עצמו. כך, על אף שעלה צורך אמיתי בשיח ובבירור אודות הטענות של כל צד, המטענים הרגשיים הגדולים שעמדו בתווך מנעו שיח חיוני מסוג זה.

בעין סערה זו, מי שהרגיש כי הוא שייך לשתי הקבוצות - זו הדתית וזו הציונית, חש כי הוא נמצא במבוכה; האם ייאלץ להישאר קרוע בין שייכותו הטבעית למסורת היהודית לבין הרצון ליטול חלק בבניין האומה בארצה עליו התפלל אלפי שנים?

בנקודת זמן זו באו דברי הראי"ה זצ"ל כמים קרים על נפש עייפה. בעומק מבטו הפנימי, הכולל והרחב, ביסודיות ובשיטתיות, הוא יצר דרך המאחדת את שני עולמות. את המסורת היהודית מחד ואת התחדשות התרבות והחיים בארץ ישראל מאידך. עומק מבטו הרוחני הביא לחיבור מעמיק ולא מתפשר אל התורה, המצוות ורוח ישראל סבא אך גם אל יתר תחומי החיים, בעולם המחשבה ועולם המעשה.

ההתעניינות במשנתו של הרב מתרחבת, והעיסוק בה מתגבר ומקיף קהלים רחבים. רבים הם המבקשים כיום להתבשמ מאורותיו של הכהן הגדול, מורה דורות התחייה. אלא שקיים קושי למבקשים לעיין בדבריו ממספר סיבות:

1. **שפה:** שפתו של הרב פיוטית-שירית ועם זאת - מדויקת ומכוונת. לכן, לא רבים הם המסוגלים לעיין בכוחות עצמם ברבים מדבריו של הרב ללא שתלווה לעיון תחושת ערפול וחוסר הבנה.

2. **רוחב והיקף:** משנתו של הרב רחבה וגדולה ונדרש זמן רב להקיף אותה ולעמוד על עיקריה. לשם כך יש צורך במיקוד והכוונה של מקורות מרכזיים.

3. **רלוונטיות:** לעתים, על אף מגוון הנושאים בהם עסק הרב, עלולה להיווצר תחושה בקרב הלומד שדברי הרב עוסקים בנושאים שכבר אינם מעסיקים אותנו כיום. שאלות חדשות מנסרות בחלל עולמנו ודברי הרב כבר לא רלוונטיים לשאלות השעה. כדי להתמודד עם טענה זו יש להתמקד במשנת הרב בבירור מושגים החיוניים לבן דורנו ולהבהיר מדוע היסודות שהציב הרב משמעותיים גם בימינו.

מעבר לשלושת הקשיים הללו מתווסף הקושי להבין לעומק את המושגים בהם משתמש הרב, לא מצד השפה בלבד, אלא מצד עומקם בעולם האמונה באופן כללי.

כל אלה יצרו את הצורך לשנות מעט מדרכנו בתכנית 'לימוד יומי באמונה' - לימוד ספרים כסדרם, ולכתוב מבוא קצר ובסיסי לכתבי הרב. מבוא שיכלול סוגיות יסוד במשנתו של הרב, יבאר את דבריו בשפה השווה לכל נפש ויכל להוות שער ראשוני בו ייפגש הלומד עם דברי הרב ויעמוד על נקודת החידוש שבהם.

מובן שאיננו מתיימרים במבוא זה להקיף את משנתו הרחבה של הרב שהיא 'ארוכה מארץ מידה'. מטרתנו היא לפתוח שערים, להביא לטעימה משמעותית שתעניק גם כלים ומושגים ובעיקר הבנה בסיסית כיצד לגשת למשנת הרב. אנו מאמינים שבאמצעות מבוא זה עוד יפתחו פתחים נוספים בהם יבואו רבים המבקשים לשאוב מתורת הרב ולמצוא בה מענה לשאלות דורנו ומצוקותיו.

כתבי הראי"ה עוסקים במגוון רחב ביותר של נושאים: לימוד תורה ותפילה, שבת ומועד, הלכה ומצוות, מוסר, הגות וקבלה. מלבד זאת, הרב, ששימש שנים רבות ברבנות, הותיר תשובות רבות בהלכה וכמו כן הדרכות לאומיות ואישיות באגרותיו הרבות. מתוך האוצר הגדול הזה עלינו לברור נושאים מסוימים ובתוכם פסקאות נבחרות שישמשו כעין שער דרכו ניתן יהיה להיפגש ביסודות משנתו. נושאים נוספים יידונו בע"ה **במהדורות הבאות.**

את משימת ליקוט הפסקאות ומיקוד הנושאים המרכזיים ביצע **הרב אלישע אבינר שליט"א**, ועל כך אנו מודים לו מאוד.

כבכל חוברת לימוד בסדרת 'הלימוד היומי באמונה', גם כאן, לצד דברי הרב יוצג ביאור בהיר ומקיף שיכלול הבהרת מושגים והארת הנקודה המרכזית שהובאה בפסקה. מלבד ביאור הפסקה, בפינת ההרחבות נעניק מבט רחב על המושגים הנלמדים, מכתבי הרב וממקורות נוספים.

בראש דברינו הבאנו את דבריו של הרב על חובת העיסוק במבואות המוטלת על דורנו. כפי שביארנו לעיל, משמעות המבוא עשויה להתפרש בשתי דרכים: האחת - סקירה כללית של הנושא, הבהרת נקודת החידוש שבו וביאור הדברים ומשמעותם לבן דורנו; נוסף לכך מובנו של המבוא הוא גם בחיפוש הדרך שבה ניתן יהיה לאפשר לכל אדם לבוא ולהיכנס בשערי כתבי הרב.

שתי מגמות אלו עמדו לנגד עינינו בכתבתנו ואנו תקווה שהדברים אכן יסייעו ויביאו להבנה טובה יותר ולרצון להמשיך לעיין ולהעמיק בדברי הרב.

מערכת 'בשביל הנשמה'

אלה הנושאים בהם יעסוק המבוא במהדורה הנוכחית:

עם ישראל.....7 / ישראל ואומות העולם.....21 / אמונה.....31 / משבר האמונה.....45 / ארץ ישראל.....59
תורת ארץ ישראל.....71 / סובלנות.....79 / קודש וחול.....91 / תחיית האומה.....97

הקדמה

בחירת ישראל היא יסוד מרכזי עליו עומדים רבים מן הציוויים המופיעים בתורה. יסוד זה נזכר גם בדברי הנביאים לדורותיהם וכן בדברי חז"ל. משמעותה של בחירה זו דורשת לימוד ובירור מעמיקים המובאים להלן בדברי הרב. העיקרון הראשון שיתברר הוא היחס בין כלל לפרט - ישראל איננו רק סך הפרטים שקיימים בכל דור אלא ישות רוחנית המהווה שורש וגרעין לכל פרטים אלה. משמעות יסוד זה, שמופיע גם בדברי המקובלים, הוא שכשם שיש נשמה ליחיד, כך גם ישנה נשמה לעם ישראל לדורותיו והיא המכונה "כנסת ישראל". זיהוי השורש מסייע לעמוד על תכונות מרכזיות המאפיינות ישות רוחנית זאת, למשל: כלליות - תכונת ישראל היא להכיל גוונים שונים הקיימים במין האנושי. היחס בין סגולת ישראל לבין הבחירה של פרטי האומה. לגלות את נקודת סגולה זו מהווה גם סוגיה חשובה בהבנת ייחודו של עם ישראל. מסוגיה זו מסתעפת גם אהבת ישראל - היחס המיוחד ליחידים הנובע מזיהוי השורש הלאומי הישראלי המאפיין אותם. בנקודה זו, מתאפיין גם ההבדל בין ישראל והעמים בהם מתגלה נקודת הייחוד דווקא ביחיד ולא באומה בכללותה. מתוך הבנת עקרונות אלה נעמוד על הגרעין הייחודי המאפיין את ישראל והוא - השאיפה המוסרית; הרצון להיטיב, שהוא עצמו ביטוי של הרצון האלוהי וקשר הדבקות המיוחד עם הבורא, הפועם בלב האומה.

ביאורים

כל עם מאופיין בתכונה ייחודית שקיימת בו באופן בולט על פני אומות אחרות. יסוד זה מוזכר כבר בגמרא המתאייסת לתכונות אופי של כמה אומות. כך למשל, משבח רבן גמליאל את האומה הפרסית על צניעותה [ברכות ח:]: אף בימינו נוכל להבחין בתכונות שונות בקרב העמים. למשל השוויצרים מדויקים, הערביים מכניסי אורחים ועוד.

אם כך הוא הדבר בין כל האומות, באיזו תכונה מיוחדת אפשר לאפיין ולהגדיר את עם ישראל? הרב עונה תשובה מפתיעה. אי אפשר להגדיר את עם ישראל באמצעות תכונה מסויימת. כל הגדרה שכזו תהיה חלקית, קטנה ותיצור תמונה מסולפת של דמות העם הזה. עם ישראל כולל בתוכו את כל התכונות הטובות של האנושות. אין אף מידה טובה או גוון של סגנון חיים השואף לטוב, שאינו קיים בעם ישראל.

הסיבה לכך היא שמהותו של עם ישראל היא כלות הנפש לאלוהים. עומק נפשם של ישראל מלא ברצון מתמיד לפגוש את אלוהים. ואלוהים אינו נמצא אי שם בשמים אלא מתגלה בחיים, בכל הטוב והיופי, בכל המידות הטובות והנאצלות הקיימות בעולם. לכן עם ישראל חי חיים השואפים בכל עת לפגוש את טוב ה' המתגלה במציאות. חיים כאלו הם חיים שעוסקים בכל היפה והעדין שקיים בעולמנו ולכן מלאים במתיקות ועונג. זו הסיבה לכך שיש בעם ישראל את כל המידות הטובות הקיימות באנושות כולה.

היכן ניתן לראות את התשוקה הפנימית הזאת מתגלה? אם נתבונן על ההסטוריה של האומה ועל היצירות שאותם יצרה, נוכל לראותה נחשפת. אנו רואים מסירות נפש על מצוות ה' ולימוד תורתו. אנו פוגשים יצירות מופת שהינחו את העולם כולו במוסר ובעקרונות צדק. אנו פוגשים בגילויי נבואה ורוח הקודש. אנו פוגשים ברצון מתמיד לחיות חיי משמעות ורצון לתיקון העולם ובחוסר רצון להתנתק מעולם, כפי שאנו פוגשים בנצרות, מכיוון שהמפגש עם אלוהים הוא דרך עולמו. תופעות אלו לא מופיעות בדור אחד או שניים אלא במהלך הדורות כולם.

השאיפה המתמדת הזו תוביל בסופו של דבר את עם ישראל לגאולה שלמה. התשוקה המתמדת לאלוהים שומרת עלינו להישאר הצאן של הקב"ה ולא להיטמע בין העמים. ויום מן הימים, הקב"ה, הרועה הגדול, יקבץ אותנו חזרה.

שאלות לדין

"אין להגדיר את מהותה של כנסת-ישראל" - אלו יתרונות וחסרונות קיימים בהגדרת מושגים? "נשיאת על גלות מאהבה" - האם אנו צריכים לאהוב את הגלות?

לעילוי נשמת עליזה רוחמה ע"ה בת ר' יעקב מרדכי הי"ו.
נשמה מיוחדת שהופיעה תחת השמים. ת.נ.צ.ב.ה.

עם ישראל

אין להגדיר את מהותה של כנסת-ישראל בגבולים מיוחדים ובתארים מגבילים.

כוללת היא את הכל, והכל מיסד על כלות נפשה לאלהים, על הרגשתה את המותק ואת הנעם העליון בכל עמק נשמתה, בכל יפעת תענוגיו.

והתשוקה להאלהות בהתלהבות נפש אמתית, מתגלה היא בכל פנותיה, מתגלה בתורה ומצוות, מתגלה במוסר ומדות, מתגלה בהתעלות נפשית, בשירה פנימית, בקדשת החיים, בצמאון אין חקר, "כלתה נפשי - לאל חיי" (תהלים פד, ג; שם מב, ט), מתגלה במסירות נפש תדירית, בנשיאת על גלות מאהבה, רק שלא לזנח את סדר החיים, הפעשיים והרוחניים, שהאורה האלהית מתדבקת על-ידם בקרבה. גבורת-רעם זו היא המביאה לה באחרית הימים את הישועה המחלטת.

ומזרה ישראל קבצנו ושמרו פרעה עדרו.

(אורות ישראל א, ג)

כל

אין להגדיר - לא ניתן להגדיר, לפי שכל הגדרה מצמצמת ומקטינה את קומתם של ישראל. כנסת-ישראל - כללות נשמות עם ישראל לדורותיו. בגבולים מיוחדים - בהגדרות מסוימות. הכל - כל היש, הבריאה כולה היא בשביל ישראל (רשי"י בראשית א, א). כלות נפשה - דבקות עצומה ועליונה. הנעם העליון - הנעימות שבקירבת אלוהים. יפעת - יופי, הדר. אין חקר - אין סופי. רק - ובלבד, העיקר. גבורת-רעם - גבורה אדירה. ומזרה ישראל - הקב"ה שפיזר את ישראל בגלות.

